

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА ЗАСОБАМИ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ

© Моргунова С. О., 2016
<http://orcid.org/0000-0001-7277-7618>
<http://doi.org/10.5281/zenodo.194853>

У статті розглядаються питання використання SMART-технологій для формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутнього менеджера. Підкреслюється, що застосування SMART-технологій створює нові можливості для системи освіти, що полягає в тому числі, і в створенні нових орієнтирів для викладачів в навчанні та оцінці знань. Наводяться приклади використання SMART-технологій в Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті на заняттях з іноземної мови зі студентами – майбутніми менеджерами. Підкреслюється, що реалізована в ХНАДУ концепція Smart-навчання має на увазі, що функцією викладача є не трансляція готових істин, а якісна навігація контентом. Стверджується, що досвід застосування SMART-технологій на заняттях з іноземної мови в ХНАДУ свідчить, що вони дозволяють ефективно організувати групову та самостійну роботу студентів на занятті, сприяють удосконаленню практичних навичок і умінь студентів, дозволяють індивідуалізувати процес навчання, підвищують інтерес до занять з іноземної мови, активізують пізнавальну діяльність студентів, роблять практичні заняття більш сучасними і привабливими для студента.

Ключові слова: SMART-технології, професійно-комунікативна компетентність, комунікація, інноваційні технології, майбутній менеджер.

Моргунова С. А. Формирование профессиональной коммуникативной компетентности будущего менеджера средствами SMART-технологий.

В статье рассматриваются вопросы использования SMART-технологий для формирования иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности будущего менеджера. Подчеркивается, что применение SMART-технологий создает новые возможности для системы образования, заключающиеся в том числе, и в создании новых ориентиров для преподавателей в обучении и оценке знаний. Приводятся примеры использования SMART-технологий в Харьковском национальном автомобильно-дорожном университете на занятиях по иностранному языку со студентами – будущими менеджерами. Подчеркивается, что реализуемая в ХНАДУ концепция Smart-обучения подразумевает, что функцией преподавателя является не трансляция готовых истин, а качественная навигация контентом. Утверждается, что опыт применения SMART-технологий на занятиях

по иностранному языку в ХНАДУ свидетельствует, что они позволяют эффективно организовать групповую и самостоятельную работу студентов на занятии, способствуют совершенствованию практических навыков и умений студентов, позволяют индивидуализировать процесс обучения, повышают интерес к занятиям по иностранному языку, активизируют познавательную деятельность студентов, делают практические занятия более современными и привлекательными для студента.

Ключевые слова: SMART-технологии, профессионально-коммуникативная компетентность, коммуникация, инновационные технологии, будущий менеджер.

Morhunova S. O. Scientific approaches to a phenomenon of specialist public relations competency .

The problems of the usage of SMART-technologies for the formation of foreign language professional communicative competence of the future manager are regarded in the article. It is emphasized that the usage of SMART-technologies creates new opportunities for the education system, consisting in particular, in the establishment of new guidelines for teachers in training and assessment of students. Examples of the usage of SMART-technologies in the Kharkiv National Automobile and Highway University on the lessons of foreign language for students-future managers are given. It is stressed that the concept of Smart-training that is implemented in KHNADU allows teacher not only to broadcast well-known facts but to navigate high-quality content. Alleged that experience of using SMART-technology at the lessons of foreign language in HNADU shows that they can effectively organize the group and independent work of students in the class, contribute to the improvement of skills and abilities of students, allow to individualize the learning process, increase the interest to the lessons of foreign language and stimulates cognitive activity of students to make practical lessons more modern and attractive for students.

Key words: Smart-technologies, professional communicative competence, communication, innovative technologies.

Постановка проблеми. Нові умови розвитку суспільства висувають і нові вимоги до якості професійної підготовки фахівців. Сьогодні в більшості європейських країн ідея Smart-освіти є національною доктриною. В рамках традиційних освітніх технологій педагог виконує одночасно функції передачі знань і контролю (оцінки) результатів навчального процесу. У наш час така система вже не відповідає сучасним вимогам, відповіддю їй стала так звана «розумна» (Smart) освіта. Аббревіатура SMART несе подвійне смислове навантаження: крім дослівного перекладу з англійської мови її можна розшифрувати як Self-directed, Motivated, Adaptive, Resource-enriched,

Technology embedded, тобто навчання самостійне, мотивоване, адаптивне, збагачене ресурсами, з вбудованими технологіями [5].

Використання SMART–технологій створює нові можливості для системи вітчизняної освіти, що полягають в інтеграції освітніх установ в міжнародний освітній простір, застосуванні нових засобів і інноваційних освітніх технологій, створення нових орієнтирів для викладачів в навчанні та оцінці знань, розширенні наукових досліджень, впровадженні ефективних моделей адміністрування та управління.

Перед сучасним викладачем виникає ряд важливих завдань, вирішення яких є необхідним для того, щоб зробити навчальний процес цікавим, творчим і таким, що задовольняє всі потреби сучасного студента. У зв'язку з цим відбуваються істотні зміни в процесі викладання дисциплін у вищій школі із застосуванням сучасних інформаційних технологій. Персональні комп'ютери, SMART-дошки, мережа Інтернет стають необхідними засобами в навчальному процесі. Крім того, використання SMART–технологій в процесі навчання дозволяє більш широко і повноцінно розкрити творчий потенціал кожного студента. Отже, стає зрозумілою актуальність використання технології SMART в освітньому процесі: студенти сприймають інформацію швидше, беруть участь у групових дискусіях, виконують спільну роботу, проходять індивідуальну перевірку знань; встановлюється ефективний зворотний зв'язок у системі «студент-викладач».

Професійна спрямованість навчання є одним з принципів дидактики, реалізація якого дозволяє забезпечити орієнтацію кожного компонента навчально-виховного процесу на формування конкурентоспроможної особистості фахівця, його знань, умінь, творчого мислення, на розвиток його професійних здібностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти формування професійної комунікативної компетентності розглядали в роботах вчені Г. Архіпова, Н. Гез, С. Козак, А. Павленко, Н. Пруднікова, Ю. Федоренко. Сутність і структура іншомовної професійної комунікативної компетентності досліджені у працях Н. Чернової, А. Бодальова, Ю. Ємельянова, Н. Кузьміної та ін. Дослідженню психологічних аспектів формування іншомовної комунікативної компетентності присвячені роботи Н. Божко, Л. Петровської, Н. Моргунової, Н. Чепелева. Проблеми розробки і впровадження інноваційних

методик і мультимедійних технологій у процес навчання іноземних мов висвітлюються у дослідженнях Л. Сажко, Л. Маслак, Є. Тимченко, Т. Трофимішиної, О. Чевичелова та ін. Але питання використання SMART-технологій у процесі навчання іноземної мови є ще недостатньо розкритими у вітчизняному науковому дискурсі.

Метою статті є розкриття можливостей використання SMART-технологій у формуванні професійної комунікативної компетентності майбутніх менеджерів на заняттях з іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Сучасні вчені-педагоги визначають професійну компетентність як інтегративну якість особистості фахівця, «системне явище, що охоплює знання, вміння, навички, професійно значущі властивості, що забезпечують ефективне виконання ним своїх професійних обов'язків» [1, с. 3].

Важливим структурним компонентом професійної компетентності є комунікативна компетентність, що є якісною характеристикою особистості фахівця. Комунікативна компетентність є сукупністю науково-теоретичних знань, практичних умінь і навичок у сфері здійснення професійної комунікації, містить досвід здійснення професійної взаємодії, стійку мотивацію професійного спілкування. Як зазначають учені засобом формування професійної комунікативної компетентності є спілкування, але в тому випадку, якщо воно здійснюється на діяльній, мотиваційній, ситуативно обумовленій основі з використанням професійно орієнтованого змісту як теми спілкування [1, с. 7].

Комунікативна компетентність є однією з базових характеристик професійної компетентності і професійної підготовки фахівців професій типу «людина – людина». Комунікативну компетентність можна представити як синтез соціально-перцептивної, рефлексивної, аутопсихологічної, психолого-педагогічної компетенцій і пов'язаних з ними вмінь. Високий рівень розвитку цієї компетентності дозволяє ефективно взаємодіяти в команді професіоналів для досягнення поставлених цілей.

До комунікативної компетентності науковці відносять здатність і вміння підтримувати і встановлювати необхідні контакти, сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективну комунікацію, вміння розуміти і бути зрозумілим, вміння узгоджувати вербальні і невербальні прояви в спілкуванні, здатність долати труднощі в спілкуванні [1; 2; 3]. Комунікативна компетентність

включає оволодіння технологіями письмового та усного спілкування, а також спілкування за допомогою мережі Інтернет. До комунікативної компетентності можна віднести коректність, такт, вміння налагодити контакт, слухати і розуміти оточуючих, емпатію, повагу до людей, готовність надавати допомогу, зацікавленість в спілкуванні з оточуючими; вміння управляти процесом спілкування і самим собою.

Для кожної окремо взятої професії характерно своє розуміння феномену комунікативної компетентності. Так, на нашу думку, комунікативну компетентність менеджера можна визначити як багаторівневу інтегральну якість особистості (сукупність когнітивних, емоційних і поведінкових особливостей), що опосередковують професійну діяльність у сфері менеджменту, спрямовану на забезпечення ефективної взаємодії в умовах ділового спілкування з зовнішньою (клієнти, партнери, державні структури, засоби масової інформації) та внутрішньою (співробітники організації, керівництво, акціонери) громадськістю. Під професійною комунікативною компетентністю ми розуміємо особливий тип взаємодії майбутнього менеджера з іншими людьми, що породжується професійною необхідністю успішної комунікативної поведінки і спрямованістю свідомості на взаємодію.

Ю. Солодовникова, досліджуючи іншомовну комунікативну компетентність як умову вдосконалення професійної підготовки фахівця, вказує, що іншомовна комунікативна компетентність є комплексним особистісним ресурсом, який забезпечує можливість ефективної взаємодії у професійній сфері у процесі використання іноземної мови як засобу вирішення професійних завдань [2, с. 23].

Основним ціннісним компонентом у процесі формування іншомовної професійної комунікативної компетентності студента немовного вузу є прагнення до оволодіння професійними знаннями через досягнення знань іноземної мови, а також знання про професійну інтеракцію. Тобто спрямованістю особистості студента є оволодіння знаннями, вміннями, навичками іноземної мови для професійного спілкування, а також оволодіння знаннями і технікою ділового спілкування фахівця.

Для здійснення ефективної професійної діяльності майбутньому менеджеру необхідні такі якості, як комунікабельність, розвинуті комунікативні вміння, вміння переконувати, розбиратися в людях, емпатія. Саме тому так

важлива цілеспрямована робота з формування професійної комунікативної компетентності майбутніх менеджерів на етапі навчання у ВНЗ за допомогою використання на навчальних заняттях з іноземної мови різноманітних освітніх інноваційних прийомів і технологій.

У наші дні процес навчання іноземної мови в немовному вузі набуває інші форми і масштаби. Як приклад розглянемо нові методи і технології, що застосовуються в Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті на заняттях з іноземної мови зі студентами – майбутніми менеджерами. Нововведення стосуються різних аспектів навчального процесу, починаючи з оснащення навчальних аудиторій сучасними технічними засобами і закінчуючи апробацією нових освітніх технологій як на заняттях, так і під час самостійної підготовки студентів з використанням великої кількості онлайн компонентів та Інтернет-ресурсів.

Формою подачі матеріалу за допомогою інтерактивного обладнання (інтерактивної дошки SMART-Board) є виступ студента – презентація, створена в режимі реального часу. В цьому випадку навчальний процес прискорюється і стає цікавим для студентів, оскільки на інтерактивних дошках SMART можна писати спеціальним маркером, демонструвати навчальний матеріал, робити письмові коментарі над зображенням на екрані. Слід зазначити, що під час роботи на інтерактивних дошках SMART у студентів поліпшується концентрація уваги, вони швидше засвоюють навчальний матеріал, і в результаті підвищується їхня успішність.

SMART-технології передбачають не надання студентам готових знань, а створення умов для отримання ними власного досвіду і навичок. Реалізована в ХНАДУ концепція SMART-навчання має на увазі, що функцією викладача є не трансляція готових істин, а якісна навігація контентом. Виходячи з ідей SMART-освіти, сучасні навчальні курси іноземної мови набувають нової якості: крім забезпечення засвоєння знань, навичок і вмінь вони одночасно мотивують студента до оволодіння мовою. Зацікавити сучасного студента, який має доступ до численних електронних засобів, простими текстовими посібниками вже практично неможливо. Необхідне створення такого сценарію, який би захоплював і стимулював творчу і наукову діяльність студента.

Навчальні курси, що використовуються під час навчання студентів-менеджерів в ХНАДУ, є інтегрованими і включають як мультимедійні

фрагменти, так і зовнішні електронні ресурси. Авторами курсів враховані дані сучасних вчених про те, що SMART-курс повинен на 80% складатися з зовнішніх джерел, розвиватися самостійно за рахунок підключень до різних каналів, але при цьому дозволяти студенту створювати власний контент [5].

Сучасний студент, який використовує Інтернет, володіє навичками роботи з інформаційними ресурсами, не відчуває труднощів у роботі з мобільними довідковими матеріалами (пошуковими словниками, електронними перекладачами). Але студент не завжди може зорієнтуватися в системі інформації, надійності джерел її отримання, використанні засобів її обробки, проведенні аналізу отриманих даних. Завданням викладача є спрямування роботи студента на досягнення поставленої мети навчання. Викладачеві необхідно структурувати роботу студента, розробити чіткий сценарій заняття з конкретними завданнями, вимогами їх виконання і критеріями оцінки. Від викладача вимагається досить ретельна робота зі складання пошукових завдань для розвитку міждисциплінарних навичок веб-пошуку і грамотної обробки інформації. Важливим фактором при цьому є мотивація навчання, що дозволяє зацікавити студента в отриманні знань, знайти стимули для активізації самостійної пізнавальної діяльності, творчого наукового пошуку.

Використання мультимедійного обладнання на заняттях з іноземної мови дозволяє не просто візуалізувати навчальний матеріал, а надає можливість презентувати його за допомогою анімації. У більшості курсів з іноземної мови, що використовуються в навчальному процесі ХНАДУ, на зміну малюнкам прийшли синтезовані матеріали, що включають в себе візуальний ряд з аудіосупроводженням, що дозволяє активізувати зоровий, моторний і слуховий канали сприйняття інформації.

На заняттях здійснюється збагачення знань студентів, у тому числі і з проблем комунікації. У процесі вивчення іноземної мови студенти знайомляться з системою категорій і понять, оволодіння якими є важливим фактором розвитку у майбутніх менеджерів інтересу до пізнання іншого і самопізнання, професійної комунікативної компетентності, ініціативи, творчого ставлення до майбутньої професійної діяльності. Викладачі активно впроваджують у зміст заняття дискусійні елементи і проблемну подачу матеріалу. У навчальному процесі активно застосовується організація проблемних ситуацій, аналіз і моделювання ситуацій з професійної практики,

ділові та рольові ігри, дискусії, перегляд і обговорення фрагментів автентичних фільмів. Дані форми робіт орієнтовані на розвиток у студентів вміння проблемно аналізувати наукові джерела, проводити експрес-аналіз сучасних джерел інформації.

Використання інтерактивних технологій в навчальному процесі спрямовано на розвиток у студентів навичок ведення іноземною мовою дискусій з найважливіших проблем економіки та бізнесу, способів логічного викладу і аналізу матеріалу, логічних і соціально-психологічних прийомів аргументації, способів логічної побудови запитань і відповідей, навичок викладу самостійної точки зору, навичок публічного мовлення.

Аналіз досвіду застосування SMART-технологій на заняттях з іноземної мови в ХНАДУ переконує, що вони:

- дозволяють ефективно організувати групову, самостійну роботу студентів на занятті та індивідуалізувати процес навчання;
- сприяють удосконаленню практичних навичок і умінь студентів;
- підвищують інтерес до занять з іноземної мови;
- активізують пізнавальну діяльність студентів;
- роблять практичні заняття більш сучасними і привабливими для студента.

Висновок. SMART-освіта ставить перед викладачами нові завдання. Вони повинні бути не лише фахівцями у своїй професійній сфері, але й володіти технологіями безперервного оновлення змісту освіти. SMART-освіта передбачає гнучкість, що припускає наявність великої кількості джерел, максимальної різноманітності мультимедіа (аудіо, відео), здатність швидко налаштовуватися на рівень і потреби студента. Воно передбачає активний обмін досвідом та ідеями, персоніфікацію курсу в залежності від його завдань і компетенцій суб'єктів навчання, економію часу на доопрацювання вже наявного навчального контенту замість створення його з нуля.

Отже, на заняттях з іноземної мови в ХНАДУ має місце багатоваріантність форм і методів SMART-навчання, спрямованих на якісне засвоєння знань студентами, розвиток їх розумової діяльності, виявлення умінь і навичок критичного осмислення проблем, набуття досвіду самостійної роботи з навчальним матеріалом, пошукової роботи; розвиток якостей, що стануть у нагоді в подальшій професійній кар'єрі майбутніх менеджерів.

Література

1. Библикова Э.В. Формирование основ иноязычной коммуникативной компетентности у будущих экологов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Э.В. Библикова. – Майкоп, 2006. – 29 с.
2. Солодовникова Ю.Ю. Формирование иноязычной коммуникативной компетентности как условие совершенствования профессиональной подготовки специалиста социальной работы : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Ю.Ю. Солодовникова. – Курск, 2009. – 28 с.
3. Тенищева В.Ф. Интегративно-контекстная модель формирования профессиональной компетенции : автореф. дис. ... д. пед. наук : спец. 13.00.01 / В.Ф. Тенищева. – М., 2008. – 44 с.
4. Тихомиров В.П. Smart-education: новый поход к развитию образования / В.П. Тихомиров, Н.В. Тихомирова. – Режим доступа : <http://www.elearningpro.ru/forum/topics/smart-education>.
5. Тихомирова Н.В. Глобальная стратегия развития smart-общества. МЭСИ на пути к Smart-университету / Н.В. Тихомирова. – Режим доступа : <http://smartmesi.blogspot.com/2012/03/smart-smart.html>